

dr hab. Sławomir Franek, prof. US

Uniwersytet Szczeciński

Instytut Finansów

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr. Tomasza Żelazka

pt. „Pomiar efektywności funkcjonowania banków spółdzielczych z uwzględnieniem ryzyka kredytowego”

1. Ocena podjętego w rozprawie problemu naukowego

Problematyka oceny działania podmiotów gospodarczych jest jednym z fundamentalnych zagadnień poruszanych w naukach ekonomicznych a efektywność to podstawowe kryterium tej oceny. Stąd też docenić należy wysiłek podjęty przez Doktoranta w zakresie zaproponowania autorskiej koncepcji pomiaru efektywności. Specyfika instytucji finansowych jako podmiotów zarządzających środkami swoich klientów (a więc podlegających zjawisku pokusy nadużycia) wymaga podejścia uwzględniającego w ocenie efektywności ich działania elementów ryzyka. Nie budzi wątpliwości, że najistotniejszym rodzajem ryzyka bankowego jest ryzyko kredytowe, co szczególnie mocno znajduje odzwierciedlenie w sektorze banków spółdzielczych, których aktywność na rynkach finansowych jest mocno ograniczona (a przez to mniejszy nacisk położony jest na ryzyko rynkowe). Oznacza to, że trafnie Doktorant rozpoznał potrzebę kompleksowego spojrzenia na efektywność banków spółdzielczych a zaproponowana w pracy koncepcja pomiaru efektywności (wykorzystująca metodykę DEA) opiera się na mocnych fundamentach teoretycznych. Nie dość, że Doktorantowi udało się w przekonujący sposób tę koncepcję uzasadnić, to jeszcze poddano ją weryfikacji empirycznej. Pozwala to uznać, że w przedstawionej do recenzji rozprawie zawarte jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

2. Ocena sformułowania tytułu pracy, celów pracy i hipotez badawczych

Tytuł rozprawy dobrze oddaje jej zawartość wskazując jednocześnie na specyfikę zaproponowanej w pracy koncepcji pomiaru efektywności uwzględniającej ryzyko kredytowe. Tak sformułowany tytuł jest ściśle związany z celem pracy, którym jest stworzenie wielowymiarowego modelu pomiaru efektywności banków spółdzielczych. Należy podkreślić, że struktura pracy jest podporządkowana realizacji tego celu. Nie budzi zasadniczych wątpliwości sposób sformułowania hipotez badawczych, zarówno głównej, jak i dwóch pomocniczych. Są one weryfikowalne empirycznie, a Doktorant każdej z nich przypisuje odpowiednią metodę badawczą pozwalającą na dokonanie tej weryfikacji. Jedyne zastrzeżenie może dotyczyć tego, że pisząc o lepszej ocenie funkcjonowania banków spółdzielczych w hipotezie głównej oraz lepszej identyfikacji banków znajdujących się w

trudnej sytuacji w drugiej hipotezie szczegółowej nie wskazuje wprost, w porównaniu z czym ta lepsza ocena i identyfikacja ma miejsce. Stąd też hipotezy te należałoby uzupełnić o fragment wskazujący, że lepsza ocena i identyfikacja następuje w porównaniu z modelami nieuwzględniającymi ryzyka kredytowego. Jest to jednak uwaga natury redakcyjnej, albowiem z treści prowadzonego wywodu nietrudno zrozumieć intencje Doktoranta. Podkreślić przy tym należy, że trafnie sformułowany cel i hipotezy stanowią pewnego rodzaju rdzeń, wokół którego zbudowana jest rozprawa. Świadczy o tym przedstawiony na s. 173 pracy blokowy schemat działania, w którym przejrzyście zaprezentowano zamierzenia badawcze, sposób ich rozwiązania oraz związek ze sformułowanymi hipotezami badawczymi. Taki sposób prezentacji zamiarów badawczych rozprawy doktorskiej należy uznać za wzorcowy, co pozwala bardzo wysoko ocenić zastosowaną w pracy metodykę.

Wobec tego nie ma najmniejszych wątpliwości, że zamierzenia badawcze określone w celu pracy oraz hipotezach są adekwatne do treści pracy i zasługują na pozytywną ocenę.

3. Ocena struktury i treści pracy

Praca składa się z pięciu rozdziałów i wraz ze wstępem, zakończeniem, załącznikami, bibliografią, spisem tabel oraz spisem rysunków liczy 274 strony.

W pierwszym rozdziale Doktorant wskazał na specyficzną rolę banków spółdzielczych w sektorze bankowym koncentrując swoją uwagę na strukturze i funkcjach systemu bankowego, genezie i ewolucji bankowości spółdzielczej, a także różnicach między bankami spółdzielczymi a bankami komercyjnymi. Co warto podkreślić odniesiono się w tej części zarówno do zalet bankowości spółdzielczej, jak też do ograniczeń, jakim ona podlega, zwłaszcza związanych z problemami właścicielskimi oraz z wyposażeniem w fundusze własne. Szkoda, że w tej części pracy nie wyeksponowano relacyjnego charakteru więzi między bankami spółdzielczymi a ich klientami. Szczególne miejsce w tym rozdziale poświęcono tematyce stabilności banków spółdzielczych. Szkoda, że skupiono się jedynie na wpływie kryzysu finansowego końca pierwszej dekady XXI wieku na sytuację banków spółdzielczych, skoro dużo większe znaczenie dla stabilności sektora banków spółdzielczych w Polsce miały przeobrażenia sektora bankowego dokonujące się w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Zastrzeżenia budzi także fakt koncentracji uwagi na zagadnieniach kryzysu finansowego, przy pominięciu związków między kryzysami finansowymi a kryzysami bankowymi. Tę część pracy warto byłoby poprzeć przykładami kryzysów bankowych w różnych częściach świata (choćby dobrze opisanego w literaturze przedmiotu kryzysu bankowego w krajach skandynawskich). Uwagę zwrócić także należy na dane zawarte w tabeli 1.1. Korzystanie z różnych źródeł danych (NBP, KNF) spowodowało, że wartości aktywów banków spółdzielczych ukazane w okresie 2004-2009 są nieporównywalne z danymi za lata późniejsze. Wystarczy bowiem porównać dane za 2009 rok z *Raportu o rozwoju systemu finansowego* z danymi KNF. O rozbieżnościach świadczy też stwierdzenie zawarte na s. 52, że „banki spółdzielcze (...) zanotowały systematyczny wzrost sum bilansowych”, choć z danych zawartych w tabeli wynika, że w 2010 roku doszło do prawie

piętnastoprocentowego spadku sumy bilansowej banków spółdzielczych. Ta rozbieżność powinna być skorygowana przez Doktoranta.

W drugim rozdziale uwypuklono znaczenie ryzyka w bankowości podkreślając rolę regulacji Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego oraz regulacji europejskich CRR/CRD IV dla sektora bankowości spółdzielczej, a także przedstawiając podstawowe miary ryzyka kredytowego. Pewien niedosyt budzi pierwsza część tego rozdziału, w której Doktorant przedstawił istotę poszczególnych rodzajów ryzyka bankowego. Z punktu widzenia celów postawionych w pracy zasadne byłoby oprócz przedstawienia klasyfikacji rodzajów ryzyka ukazanie związków między poszczególnymi jego rodzajami a ryzykiem kredytowym. Biorąc pod uwagę specyfikę bankowości spółdzielczej warto byłoby skupić się zwłaszcza na związkach między ryzykiem kredytowym a ryzykiem operacyjnym i ryzykiem stopy procentowej.

Trzeci rozdział pracy poświęcono zagadnieniu efektywności jako kryteriom oceny w banku. Słusznie wyeksponowano różne wymiary efektywności. Docenić należy, że w tej części pracy Doktorant trafnie wskazał na zasadność stosowania metody DEA do oceny efektywności banków spółdzielczych identyfikując ponadto podstawowe charakterystyki sektora bankowości spółdzielczej w Polsce w horyzoncie ostatnich dwudziestu lat.

W czwartym rozdziale przedstawiono założenia stosowania metody DEA. Na uznanie zasługuje zwłaszcza przeprowadzona dyskusja nad różnymi profilami metody DEA wsparta solidnym przeglądem literatury. Bardzo wysoko należy także ocenić argumentację co do doboru zmiennych do stosowanego w pracy modelu. Pozwoliło to Doktorantowi na stworzenie spójnej i przekonującej metodyki badawczej.

Piąty rozdział ma charakter empiryczny. Jego niezaprzeczalną zaletą jest wykorzystanie danych pochodzących z około 200 banków spółdzielczych należących do zrzeszenia SGB. Imponująca liczebność próby badawczej uwiarygadnia wnioski pochodzące z przeprowadzonej weryfikacji empirycznej postawionych hipotez badawczych. Ta część pracy świadczy o dużej wnikliwości Doktoranta, który w poszukiwaniu prawidłowości zdecydował się na wyodrębnienie pięć grup banków z punktu widzenia wielkości sumy bilansowej. Pozwoliło to na wskazanie różnic między tak określonymi grupami banków spółdzielczych a ich charakterystykami odniesionymi do działalności kredytowej. Na uznanie zasługuje przejrzysta struktura tej części pracy. Doktorant skrupulatnie, krok po kroku, weryfikuje stawiane hipotezy badawcze nie stroniąc od formułowania syntetycznych wniosków podsumowujących przeprowadzone badania. W ten sposób stawiane tej pracy cele zostały w pełni zrealizowane. Podkreślenia wymaga przy tym, że przekonująca empiryczna weryfikacja hipotez badawczych wzmacnia rangę wniosków formułowanych w podsumowaniu pracy a zawarte w załącznikach szczegółowe wyniki uwiarygadniają przeprowadzoną analizę empiryczną.

Pozwala to wysoce pozytywnie ocenić umiejętności Doktoranta, co do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

4. Ocena wykorzystanej literatury przedmiotu

Bibliografia obejmuje ponad 260 pozycji, co należy uznać za liczbę w pełni satysfakcjonującą. Dobór źródeł literaturowych jest adekwatny do poruszanej w pracy problematyki. To, co warto podkreślić to znacząca liczba źródeł zagranicznych. Pozwoliło to Doktorantowi na dokonanie solidnego przeglądu literatury, który jest to niezaprzeczalną zaletą tej rozprawy doktorskiej.

5. Ocena strony językowej

Praca napisana została starannie a narracja prowadzona jest w logiczny i uporządkowany sposób. Doszukując się mankamentów redakcyjnych zwrócić należy uwagę na znaczące niedostatki w interpunkcji (polegające zarówno na braku znaków interpunkcyjnych, tam gdzie być powinny, jak i obecności znaków interpunkcyjnych w miejscach, gdzie nie ma potrzeby ich zastosowania), co w przypadku, gdyby praca, jako całość lub jej fragmenty, miała zostać opublikowana wymaga bez wątplenia ingerencji korektorskiej. Dostrzeżone uchybienia redakcyjne nie umniejszają walorów merytorycznych pracy, choć wypełniając obowiązki recenzenta należy wskazać na takie, jak na przykład:

- „coraz więcej banków spółdzielczych zaczyna (...) uczestniczyć w innych instrumentach finansowych...” (s. 33),
- „Nieujęcie tych aspektów narażałoby ocenę ich efektywności funkcjonowania na znaczne uproszczenie zagadnienia” (s. 39),
- „w kilku najbliższych latach po kryzysie 2008 r.” (s. 46),
- „ceny lecą w dół” (s. 48),
- „Banki spółdzielcze posiadają większy udział w zmniejszaniu ograniczeń finansowych dla swoich klientów w porównaniu do banków komercyjnych (...)” (s. 57),
- „Hefermann”!!! (s. 103),
- „nie spełnianie” (s. 179),
- „(...) aby uniknąć nieprzewidziane problemy (...)” (s. 219).

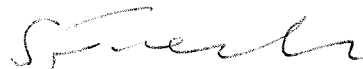
Konkluzja

Badania Doktoranta nad pomiarem efektywności funkcjonowania banków spółdzielczych z uwzględnieniem ryzyka kredytowego dają podstawę do uznania, że przedstawiona do recenzji rozprawa:

- stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego;
- świadczy (i to bardzo dobrze) o ogólnej wiedzy teoretycznej Doktoranta z zakresu dyscypliny *finanse*;
- dowodzi umiejętności (i to wysokich) samodzielnego prowadzenia pracy naukowej,

a tym samym spełnia wymogi ustawowe. Jednocześnie, biorąc pod uwagę wzorcowo przedstawioną warstwę metodyczną pracy oraz solidnie przeprowadzone i trafnie podsumowane badania empiryczne, wyrażam przekonanie, że praca ta zasługuje na wyróżnienie. W związku z powyższym wnioskuję do Rady Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego o dopuszczenie Doktoranta do publicznej obrony w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie *finanse*.

13.03.2019

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'S. K...' or similar, written in a cursive style.